

МЕЂУСОБНИ ОДНОС, РАЗЛИКЕ И УТИЦАЈ ПОЈЕДИНИХ ТЕРМИНА РАТНЕ ВЕШТИНЕ НА РАЗВОЈ ВОЈНЕ ДОКТРИНЕ

Ранко Мачкић*, Вангел Милковски** и Мирослав Остојић***
Генералштаб Војске Србије, Управа за обуку и доктрину (Ј-7)

Један од категоријалних појмова ратне вештине је „оружана борба“. Редефинисање овог кључног појма утицало би на дефинисање осталих појмова који проистичу из њега. С друге стране, то би имало утицаја на померање тежишта схватања предмета једне теорије, а допринело би теоријској изградњи ратне вештине као науке. Овај појам непосредно би определио садржај и обим изведених и осталих појмова и условио позитивне промене у постојећим ставовима и принципима науке о одбрани.

Доктринарна пракса може бити успешна само ако је теоријски ваљано утемељена и ако не пренебрегава чињенице. Доктрина није мишљење о нечему прошлом и постојећем, она се у потребној мери ослања на искуствене чињенице и својим ставовима је превасходно окренута будућности која мора да обухвати хипотетички замишљену стварност.

Без теоријског мишљења нема напретка и зато је сваки, па и најмањи помак у овој области друштвено користан и оправдан. *Ниједна теорија не претходи у апсолутном смислу пракси, као што ни чиста пракса не претходи теорији. У ствари, један одређени, нижи развојни ступањ праксе услов је образовања више, нове теорије, који је, опет, услов произвођења старе праксе на виши степен. (Б. Шешкић).*

Ради објективног сагледавања проблема дефинисања појмова који се користе у доктринарним документима и ратној вештини у целини, у раду је анализирано више дефиниција домаћих војних аутора, као и оних са Запада и Истока.

Постоји животни закон: да би променили оно што имате, морате променити оно што радите, а да би променили оно што радите, морате променити оно што мислите.

Кључне речи: борба, оружана борба, борбена дејства, бој, битка и операција

* Пуковник Ранко Мачкић, ranko.mackic@vs.rs

** Пуковник Вангел Милковски, vangel.milkovski@vs.rs

*** Потпуковник Мирослав Остојић, miroslav.ostojic@vs.rs

Увод

Уназад неколико година све присутније је уверење да теоријско мишљење у војним наукама не прати у потпуности практичну делатност или, пак, да заостаје за њом (праксом). Узроци заостајања теоријске изграђености војних наука у оквиру ратне вештине веома су бројни и није их све могуће захватити овим радом. У крајњем случају, било би преамбициозно и претенциозно то очекивати од овог рада.

Основно питање овог рада је: „Зашто поједини термини у ратној вештини, њихов међусобни однос и разлике изазивају недоумице и имају утицај на развој војне доктрине?“ Питање је усмерено и на изграђеност језика као конституенса наука. За теоријску изграђеност војних наука, поред осталог, језик има значајну улогу. Да би (језик науке) могао успешно обавити своје функције, његови изрази морају имати смисла. Нажалост, многа неслагања у ратној вештини нису чињеничног већ собом носе и примесе термилошког карактера.

Проблем примене војне терминологије увек је отворено и актуелно теоријско и методолошко питање. Војна доктрина није научна теорија, не спада у научни фонд система војних наука, него у ширем смислу припада теорији војне струке. Она је опште упутство војне струке и правило војног деловања. У формулацији ставова, војна доктрина се само ослања на језик науке (ратне вештине), јер је из тог језика изведена. Њен језик је језик норме и језик струке, што додатно условљава и намеће потребу за јасним и прецизним дефинисањем доктринарне терминологије.

Уграђивање искуствених чињеница¹ у доктринарна документа, у виду доктринарних ставова након њихове научне верификације, иде у прилог ставу да уведени нови термини (никако „позајмљени“, јер оно што је позајмљено треба да се врати) морају бити до краја и прецизно дефинисани.² Карактеристични појмови који су у претходној војној мисли на најразличитије начине тумачени и додатно уносили теоријску збрку у ратној вештини су: борба, оружана борба, борбена дејства, борбене активности, бој, битка и операција. Више од тридесет година води се полемика о односу ових термина и њихових међусобних релација, укључујући и научне скупове и анализе еминентних стручњака из области ратне вештине, који су се бавили овим питањима и посвећивали им значајну пажњу.

Доктрина Војске Србије (2010) и доктринарна документа нижег хијерархијског нивоа преузела су знатан број нових термина из стране литературе, а који до краја нису довољно и прецизно одређени и утемељени у нашој теорији.³ Неодређеност и неутемељеност значења термина међу основним су разлозима неконзистентности,

¹ Искуствене чињенице се дефинишу исказима. Искази су закључци о искуственим чињеницама.

² Дефинисати неки појам значи одредити његов садржај. Сваки појам има садржај и обим. Садржај појма је скуп његових битних ознака. Обим појма је скуп нижих појмова који су обухваћени вишим појмом. Борбено дејство је генерички (родни) појам у појму оружана борба. Дефиниција се односи на садржај појма, а класификација на обим појма. Дефиницијом се одређује најближи род и врсна разлика. Сваки појам има дефиниендум (појам чији садржај одређујемо дефиницијом) и дефиниенс. Сваки се дефиниенс може рашчланити на најближи род (*genus proximum*) и врсну разлику (*differentia specifica*). Врсна разлика је оно по чему се један појам разликује од других појмова који потпадају под исти најближи родни појам.

³ Термин (лат. *terminus*)...*назив, израз, реч* којом се означава неки појам. Појмове означавамо и изражавамо помоћу речи. Појам је мисао о најбитнијим карактеристикама објекта нашег мишљења. Добро концепирани и изведени појмови чине појмовно-категоријални апарат, који је основ сваке науке или научне области.

конфузије и одсуства међусобног разумевања у комуницирању између носилаца израде доктринарних докумената, корисника, организационих јединица ГШ ВС, команди, јединица и установа Војске Србије.

Појмови који се користе у ратној вештини (укључујући и доктринарне ставове, научне чињенице и знање у целини) морају да задовоље два наведена захтева: *одређеност и утемељеност*. Одредити неки појам значи диференцирати његов садржај на његове саставне елементе како би се направила јасна разлика међу нижередним појмовима. Утемељити појам подразумева повезати његове рашчлањене елементе у јединствену целину, односно довести у логичку везу. Ради доследне примене доктринарних ставова посебно је важно да се значење термина у доктринарној теорији прецизно и јасно дефинише и одреди.

Ипак, још увек смо сведоци присуства нелогичног излагања у теорији ратне вештине или недовољне спремности да се појединци ухвате у коштац са појмовима ове врсте, а који су наглашено апстрактног карактера (свако знање је апстрактно знање, јер је изложено у виду појмова и судова, примедбе аутора). С правом је пре више десетина година пуковник проф. др Душан Вишњић за оружану борбу рекао да је „оружана борба теоријска апстракција, јер она нигде не постоји као таква сем у човековој свести”,⁴ и због тога је њена теоријска конкретизација мукотрпан посао.

Оружана борба

У постојећој војној литератури многи појмови који се односе на оружану борбу још увек нису довољно прецизно дефинисани и објашњени. Постојећим класификацијама тих појмова могле би се упутити бројне примедбе. Проблем ваљане класификације и даље остаје актуелан. Истраживање оружане борбе, као и било које друге појаве уопште, подразумева њено ваљано дефинисање и класификовање, а затим опис и објашњење. Поједини термини за одређивање значења појма релативно слободно су одређивани (конвенцијом) из практичних разлога војне струке и, као такви, нису имали методолошко-логичку основу (што је било нужно, погледати мисао Б. Шешића коју смо цитирали у сажетку). У претходном времену, војна мисао није правила јасну разлику између појмова рата, оружане борбе и борбених дејстава.

Оружана борба је израз новијег датума. Шири појам од појма оружана борба је рат или оружани сукоб.⁵ Овај појам (оружана борба) код нас се појављује у широј употреби почетком седамдесетих година приликом покретања расправе о војној науци. Западни извори уместо синтагме „оружана борба” користе термин „рат” или оружани сукоб (*armed conflict*). Оружана борба је сукоб двеју страна употребом оружја, а, најкраће речено, оружана борба је однос дејстава у једном сукобу. Оно што разликује оружану борбу од сукоба јесте присуство борбених дејстава и њихово ништење (не само дејстава као процеса већ и људи), а заједничко је да настају услед супротности

⁴ Душан Вишњић, Појам оружане борбе, Војноиздавачки и новински центар, Београд, 1988, стр. 138.

⁵ Уместо појма рат често се користи синтагма оружани сукоб, јер је под тим појмом „знатно проширен спектар метода и средстава за угрожавање виталних националних интереса и циљева народа и држава, који се примењују ван оружане борбе у току мира.” Види детаљније: Митар Ковач: Стратегијска и доктринарна документа националне безбедности (Теоријске основе), Свет књиге, Београд, 2003, стр. 51.

интереса. За оружану борбу неопходна су два међусобно неиндиферентна процеса. Оружана борба је увек однос сукобљености процеса борбених дејстава (Д. Вишњић).

Још већа заблуда јесте да се оружаном борби одреди циљ, јер не постоји циљ оружане борбе, већ циљеви страна које су ушле у тај однос. Проф. др Душан Вишњић више пута је истицао да они који се баве војном делатношћу и који праве разлику између „дејства” и „борбе” не би смели да употребљавају синтагму „наша борба” ни у каквој прилици, управо због њене двостраности.

Пуковник др Момчило Сакан оружану борбу дефинише као највишу и најсложенију врсту оружаног сукоба, међу људима, групама, организацијама, покретима, државама и сл., која егзистира путем операција (битака) и бојева ради остваривања различитих политичких, економских, војних и других циљева, при чему свака страна у сукобу настоји да својој вољи потчини вољу оне друге стране у сукобу – било да је реч о физичком уништењу или о принуди (на предају или преговоре).⁶

Борбена дејства су сврховите, циљне делатности (радње, активности), за разлику од оружане борбе (рат), где се о циљу не може говорити (коментар Д. Вишњића на дефиницију борбених дејстава из совјетског војног речника). Оружане борбе нема без борбених дејстава, а обрнуто не важи, јер борбена дејства због већег степена аутономности постоје и без оружане борбе. За оружану борбу потребна су два супротстављена борбена дејства (нпр. пешадијска и противпешадијска дејства у оквиру операција...). Постоје два основна својства облика борбених дејстава: *одређеност* – облици борбених дејстава могу се идентификовати и разликовати и *корелативност* – омогућава да се сагледа унутрашња структура и односи елемената који чине облик борбеног дејства.

У војној теорији већине савремених армија у свету не постоје битне разлике о појму и садржају облика борбених дејстава, а разлике у терминологији проистичу из различитог приступа о подели ратне вештине.

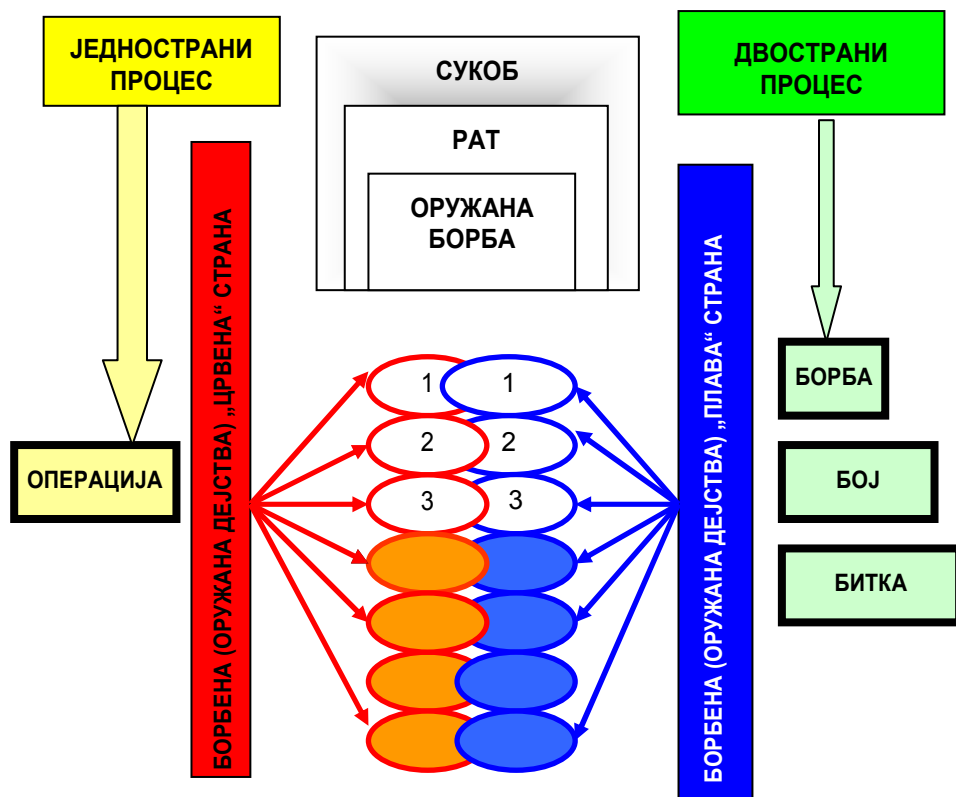
Наша научна и доктринарна теорија оружане борбе је једина у свету која говори о фронталном, партизанском и комбинованом облику оружане борбе. Оваква вештачка подела направљена је без ваљаног критеријума. То је, у ствари, више дескрипција оружане борбе из Другог светског рата, чији критеријум није теоријски (логичким поступком) доказан и уобличен. Свака форма оружане борбе је мање-више фронтална, јер снаге у сукобу дели нека zamiшљена линија коју називамо фронт. Ништа мање није проблематичан став о „видовима” и „облицима борбених дејстава” који, у суштини, представљају синониме и не осликавају суштинску деобу појма.

У досадашњој теорији и пракси *процес вођења оружане борбе* класификован је на више начина, и то на: облике оружане борбе, основне садржаје оружане борбе, видове дејстава, облике борбених дејстава, обезбеђење борбених дејстава и друго. У процесу класификације наведених појмова нису доследно примењивана правила методе класификације. Оно што је суштинско јесте да се из наведених подела не види критеријум по којем је изведена класификација. Ако се узме критеријум *вођења оружане борбе*, онда појмови фронтални и партизански облик оружане борбе не припадају појму оружане борба, јер су то једностранни процеси (исто као и операција, о чему ће бити више речи у каснијем тексту). Оружана борба је двострана категорија. Појмови фронтални и партизански односе се само на једну страну у сукобу и представљају одређену варијанту

⁶ Види детаљније: Момчило Сакан: Војне науке, ВИЗ – Војна штампарија, Београд, 2003, стр. 218.

оружане борбе. Класификација, такође, не прати ни критеријум (принцип) деобе, познат као дихотомија (фронтални – нефронтални, партизански – непартизански).⁷

Активности у процесу припреме и вођења оружане борбе реализују обе стране у оружаном борби. Оне предузимају одговарајуће активности (борбене и неборбене) како би заједно, супротстављене једна другој, учествовале у оружаном борби (шема 1)

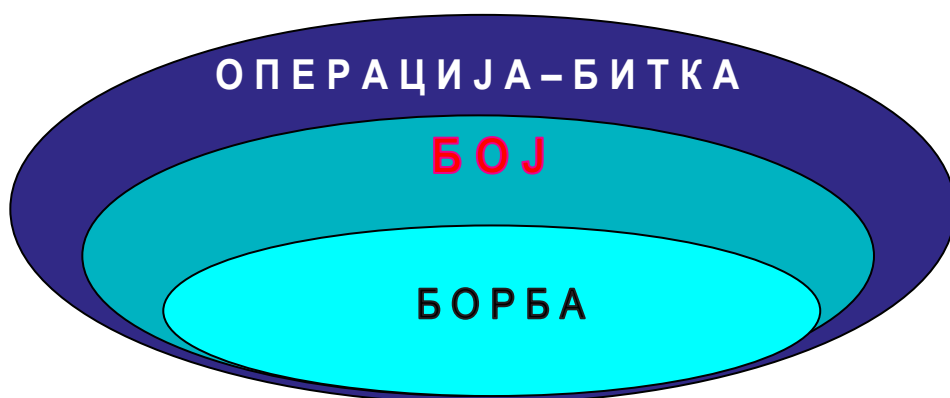

Шема 1 – Припреме и вођење борбених дејстава

Облици борбених дејстава нису ништа друго до облици оружане борбе. Примарни облици (форме) борбених дејстава (напад, одбрана) дају примарне облике оружане борбе (бојеве, битке). Секундарне форме борбених дејстава су кретање, одмарање и друге (Д. Вишњић, Појам оружане борбе, студија).

⁷ Михајло Марковић: *Логика*, Завод за уџбенике, Београд, 1992, стр. 36-38. Класификација је, у ствари, одређивање места једног појма у систему појмова. Обично се класификација врши радњом деобе. Деоба је подела обима општијих појмова (родова) на посебније појмове (врсте). Да би се извршила правилна деоба појма мора се јасно одредити принцип деобе, односно потребно је изабрати једно опште својство за принцип поделе и сви нижеродни појмови морају имати заједничку карактеристику њиховог садржаја.

Сама по себи, синтагма „борбено дејство” је непрецизна, јер се састоји од два термина – „борбено” и „дејство”. Синтагма борбено дејство имплицира на двоструко тумачење појма, као једностраног или као двостраног процеса. Појам оружаног дејства је прецизнији, јер имплицира на једностран процес и зато што има логичко-методолошку везу са оружаном борбом као двостраном појавом. Професор др М. Сакан, у студији Војне науке, предлаже да се из постојећег система означавања појмова у ратној вештини избаци синтагма *борбено дејство*. Избацивањем те синтагме добили би се јаснији искази за означавање двостраних и једностраних појава. За двостране појаве користили би се изрази *оружана борба*, *битке* и *бојеви*, а за једностране процесе изрази *оружана дејства* и њихови облици – *оружана дејства стратегијског, оперативног и тактичког значаја* (дакле, облици оружаног дејства су операције).

Слика 1 – Облици оружане борбе – облици борбених дејстава

Синтагма борбена дејства је у Доктрини Војске Србије дефинисана као основни садржај оружане борбе у рату, односно оружаном сукобу. Борбене операције Војске Србије се планирају, припремају и изводе као борбена дејства.⁸

Борба

Етимолошки термин „борба” означава сукоб – однос супротности. То је најопштији категоријални појам који садржи велики број посебних и појединачних појмова (ужи појмови су оружаног борба, неоружана борба, психолошка борба, физичка борба, и сл.). Тако широк појам није примерен предмету тактике као појединачне војне науке. Појмови операција и оружаног борба су ужи појмови од појма борба. Оружаног борба се у ужем смислу састоји од операција и других облика борбених дејстава.

У теорији и пракси ратне вештине термин „борба” коришћен је за: (1) означавање процеса оружане борбе независно од нивоа сукоба; (2) означавање деловања поје-

⁸ Доктрина Војске Србије, Министарство одбране, 2010, стр. 86.

диних родова војске; (3) означавање сукоба у којем учествују бројчано мање снаге; (4) означавање значаја сукоба у општем току рата или његовог извесног периода.

У Доктрини операција Војске Србије и Доктрини Копнене војске уведен је поново појам „борба” који означава „основни ниво оружане борбе у којем се, начелно, ангажују снаге величине одељења, вода, чете-батерије и батаљона-дивизиона, ради извршења задатка ограниченог по циљу, простору и времену трајања.”⁹

Зашто не треба користити појам „борба”, као ниво дешавања у оружаном борби? Полазећи од критеријума снага, као носилаца примарних облика борбених дејстава (напад, одбрана), може се тврдити да само здружене јединице – састави (борбени системи и подсистеми који заједно поседују одређене елементе, интеракцију између њих и са непријатељем и одређени степен аутономности) могу релативно самостално дејствовати (нападати или се бранити). Постојање самосталних борби, независно од замисли и планова страна носилаца сукобљених процеса, „представљале би својеврсну конфузију, поуздани знак обостраног расула, те се њихово постојање не може оправдати”.¹⁰ Молтке је говорио да не жели да проучава кретање оружаних руља, коментаришући амерички грађански рат.

Други разлог је тај што се недовољно прецизно дефинисан појам „борба” и недовољно изражена специфична разлика између борбе и оружане борбе негативно одражава на дефинисање других појмова који проистичу из појма „борба”. Стога, о борби се не може говорити као о нивоу оружане борбе или борбених дејстава, већ као о појму који је синоним синтагми оружана борба.

Бој

Проблеми одређења појма „борба” одразили су се и на дефинисање појма „бој”. Термином „бој” у војној литератури означавани су различити садржаји и процеси у оружаном борби, борбеним дејствима, теорији и пракси ратне вештине. Тим појмом означавани су: (1) фаза борбеног дејства; (2) интеграција дејства више борбених фронтова различитих по родовима војске и начину дејства; (3) продужење операције; (4) ниво оружаног сукоба.

Према совјетским гледиштима бој је организовани оружани сукоб јединица зарађених страна за постизање победе, основни облик тактичких дејстава јединица КоВ-а, авијације и флоте. У њему се усаглашавају удар, ватра и маневар по циљу, месту и времену ради разбијања (уништења) или заробљавања противника и овладавања важним рејонима (положајима, објектима) или њиховог држања. Бој је јединствено средство за постизање победе.¹¹

Италијански аутори дефинишу бој као средство копнено-ваздухопловних снага који се изводи по замисли армијског корпуса, комбинованим дејствима дивизија и самосталних бригада првог ешелона и резерви. Изводи се у оквиру дејстава снага

⁹ Види шире: Доктрина операција Војске Србије и Доктрина Копнене војске, Министарство одбране, 2012, стр. 13 и 14.

¹⁰ Душан Вишњић: Појам оружане борбе (студија), Војноиздавачки и новински центар, Београд, 1988, стр. 108.

¹¹ Тактика, Москва, Военное издательство, 1984. г. Преузето из Студије “Бој на копну”, ЦВВШ КоВ ЈНА, 1985. г. страна 12.

КоВ-а на војишту ради уништења снага непријатеља, смањења његове оперативне способности, овладавања или задржавања објеката од виталног значаја.¹²

Бој је у претходној теоријској војној мисли третиран као усмерена, једнострана и планска активност – борбено дејство. Тачније, дефинисан је као облик борбеног дејства у којем се на одређеном простору и за одређено време, по јединственом плану, обједињавају, усмеравају и изводе нападне и одбрамбене борбе, борбене тактичке радње и друга дејства и активности тактичких јединица...¹³. Међутим, бој није облик борбеног дејства, већ оружани сукоб одређеног нивоа и обима, ниво оружане борбе. За сукоб у боју потребне су најмање две стране. Такође, у теорији је дуго опстајала нелогичност да бојеви обједињавају нападне и одбрамбене борбе (теоријски опет упадамо у замку објашњавања појмова борба и оружана борба, што смо већ навели; такође, за сукоб у борби, као и боју, потребне су две стране).

Потпуна дефиниција појма „бој” наводи се у студији *Бој на копну* и гласи: бој је облик борбених дејстава у којем се на одређеном простору (зони, рејону, правцу) и за одређено време, по јединственом плану, обједињавају, усмеравају и изводе нападне и одбрамбене борбе, борбене тактичке радње и друга дејства и активности тактичких јединица КоВ ЈНА и ТО у садејству са осталим видовима оружаних снага и уз учешће других субјеката ОНО и ДСЗ ради разбијања, уништавања или заробљавања живе силе и ратне технике непријатеља и постизање циља тактичког или оперативног значаја.¹⁴

У уџбенику *Тактика I* бој је дефинисан као облик борбених дејстава који изводе здружене тактичке јединице или оперативно-тактички састави који се обједињавају под једном командом. Бој се изводи самостално или у оквиру операције на копну, мору или ваздуху; у захвату фронта, на привремено запоседнутој територији или у властитој позадини, у садејству са штабом ТО и сарадњи са одговарајућим органима друштвено-политичких заједница, друштвено-политичких и организација удруженог рада са њиховим физичким, моралним и материјалним потенцијалом.¹⁵

У *Доктрини операција Војске Србије и Доктрини Копнене војске* бој је дефинисан као „виши ниво оружане борбе који обједињује више борби и пресудно утиче на исход оружаног сукоба у тактичким размерама.” У садржај боја, у наведеној дефиницији, поново је уведен појам „борба” који представља његову „специфику диференцију”, што је нелогично да виши категоријални појам, у овом случају „борба”, буде саставни део нижег категоријалног појма „бој”.

Термин „борба” је најопштији појам и никако не може бити „подређена” нижим појмовима (род не може бити подређен класи). Бој је нижи појам од борбе, тј. он је њена класа. Такође, борба и бој не могу бити „нападни” и „одбрамбени”, јер су то сукоби (оружани сукоби) који садрже супротстављена оружана дејства – и напад и одбрану.

Бој, као ниво оружане борбе, одређен је снагама у сукобу, циљевима њиховог дејства и простором на којем се изводи. Иако се третира као сукоб две стране, ипак му се додељује циљ. То је неоправдано, будући да циљ имају снаге у боју а не сам бој.

¹² Билтен ГШ ЈНА бр. 3/84. Преузето из Студије „Бој на копну”, ЦВВШ КоВ ЈНА, 1985. г. страна 12.

¹³ Види шире: Бој на копну (студија), ЦВВШ КоВ ЈНА, 1985. стр. 12.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Тактика I, ССНО, Београд, 1981. г., страна 25.

Битка

У теорији оператике појам „битка” различито је дефинисан, али је углавном прихватан као виши или највиши ниво „оружане борбе” или „борбе”. У западној литератури битка је у домену извођења предмета тактике, а у погледу одређивања циља у бици и припреме за битку – у домену стратегије.

У теорији оператике није нађен ваљан одговор на постојање битне разлике између битке и операције, а она је прилично јасна: битка је ниво оружане борбе, а операција је метод, тј. начин припреме, организовања и ангажовања снага једне стране у оружаном и неоружаном сукобу. Битка је у непосредној вези са оружаном борбом, односно њен нижередни појам, док је операција нижередни појам борбених дејстава.¹⁶ Може се закључити да је битка највиши, конкретни облик оружане борбе. Од исхода битке неретко зависи исход фазе оружане борбе, а тиме и рата.

Операција

Операција је једнострано процес, јер представља усмерену и планску активност одређеног субјекта. Она је, дакле, једносмерна активност (скуп активности) коју предузимају војска или њени делови како би остварили циљ различитог значаја (за разлику од боја и битке које су двостране категорије). Ако је операција двострана категорија (процес), не може се класификовати на нападне и одбрамбене, исто као што се оружана борба не може класификовати на нападно и одбрамбену борбу.

Совјетски војни теоретичари издвојили су операцију као посебни, највиши облик борбених дејстава и изградили посебну дисциплину војне науке – оперативку. Теоријско утемељење за операцију заснивали су на конкретним искуствима Црвене армије и конкретним операцијама из периода Октобарске револуције.

Савремена схватања операције настала су почетком осамдесетих година 20. века. У нашој теорији операција је дефинисана као највиши и најсложенији облик борбених дејстава, односно операција обједињава бојеве, борбе и друге тактичке радње, што је логички било сасвим неодрживо. Дефинисањем операције на овај начин унело је још већу забуну у теорију ратне вештине. Дилеме су се односиле на следећа питања: да ли операција представља сукоб две стране, ниво сукоба два различита борбена система или је то процес вођења дејстава једне стране. Схватањем операције као посебног облика, нивоа борбених дејстава између стратегије и тактике, појавио се проблем одређења њених граница, односно поставило се питање – где почива, а где се завршава операција. За линију разграничења узет је ниво изнад боја, односно снаге изнад здружених тактичких јединица.¹⁷

У Доктрини Војске Србије операција је дефинисана као низ борбених и/или неборбених активности, покрета и других акција које се предузимају по јединственој

¹⁶ Види шире: Митар Ковач: Појам и класификација операција (Симпозијум: теоријски и практични аспекти савремених операција), Војно дело 2/2004, стр. 89.

¹⁷ Види детаљније: пуковник Милутин Јелић: Теоријске основе и одређење операције (Симпозијум: Теоријски и практични аспекти савремених операција), Војно дело 2/2004, стр. 129.

замисли, самостално или у сарадњи са другим снагама одбране, ради остварења општег циља различитог значаја.

У Доктрини Копнене војске (2012) прецизиране су борбене и неборбене активности снага КоВ-а у операцијама и на овај начин је успешно превазиђен проблем односа операције и борбених дејстава и односа операције и оружане борбе (теоретски и практично још треба решити синтагме садржаја борбених дејстава у операцијама или их назвати функцијама одређених процеса у операцијама које представљају конкретизацију способности снага).

На тај начин успоставили би везу између функција у операцијама и елемената оперативних способности (циљеви се остварују одређеним задацима, а задаци кроз функције, радње, делатности у складу са способностима).

Операцију у савременим сукобима и војним кампањама теоретичари дефинишу на начин да не помињу да је она облик и ниво борбених дејстава, нити извршавање задатака оперативног значаја. Оне су интегрални део војних кампања, јер могу бити операције тактичког и оперативно-стратегијског нивоа, а у њихов садржај укључени су и неборбени задаци и мисије. Неборбени задаци усмерени су на крајње жељено стање кроз неборбене операције и кристалишу питање шта је основни садржај тих операција, а сигурно је да то нису борбена дејства, већ нека неборбена дејства или можда неборбене активности.

Дакле, операција се мора посматрати као једностран процес сопствених снага (има свој јединствен план, усмеравање и циљ), са свим оним што чини њен садржај. Схватање операције као највишег облика борбених дејстава је нелогично, јер су борба (још увек), бој и битка нивои догађања оружане борбе – двосмерни процеси, који би тада морали имати јединствен план (замисао) као у операцији, што не може бити исто, јер свака од страна у сукобу има свој посебан план (изузетак би био ако се изводе ратне игре као врста обучавања са јединственим циљем и руководством вежбе).

Закључак

Рат се не може сводити само на оружану борбу, јер је она само један од многих најчешће одлучујућих сукобљености двеју зараћених страна. Стереотипни начин коришћења војне силе више није доминантан.

Значајан број појмова у ратној вештини треба редефинисати и прилагодити новим потребама и додељеним мисијама и задацима Војске Србије. Појам оружане борбе је категоријални појам теорије ратне вештине, јер садржи изведене појмове, односно појмове нижег реда од појма оружана борба, али и остале саставне елементе теоријског система ратне вештине. Из појма оружане борбе дедукују се остали појмови, те не може бити дескриптивно одређен.

„Оружана борба” и „борбена дејства” нису синоними већ посебне синтагме којима се означавају различите друштвене појаве (процеси). Њихов однос није однос општег и посебног. Борбена дејства доводе до оружане борбе, али она сама, појединачно узета, нису оружана борба (већ њен део). Према томе, оружана борба настаје из односа два међусобно супротстављена борбена дејства у којима она „губе” своју аутономност, стварајући нову појаву – оружану борбу.

Недовољно прецизно дефинисан појам „борба” и недовољно изражена специфична разлика између борбе и оружане борбе негативно се одражава на дефинисање других појмова који проистичу из појма „борба”. Стога, о борби се не може говорити као о нивоу оружане борбе или борбених дејстава већ као о појму који је синоним синтагми оружана борба.

Термин „борба” је најопштији појам и никако не може бити „подређен” нижим појмовима (род не може бити подређен класи). Бој је нижи појам од борбе, тј. он је њена класа. Такође, борба и бој не могу бити „нападни” и „одбрамбени”, јер су то сукоби (оружани сукоби) који садрже супротстављена оружана дејства – и напад и одбрану.

Облици борбених дејстава, као једностране категорије, не могу да буду операције и битке, бојеви и борбе као двостране категорије. То су врсте (облици) оружаных сукоба или оружане борбе као двостране категорије. Ако је операција једнострана категорија (јер постоји нападна, одбрамбена и др.) она не може ући у класификаторски низ са бојем и борбом. Битка је највиши, конкретни облик оружане борбе. Од исхода битке неретко зависи исход фазе оружане борбе, а тиме и рата.

Дакле, операција се мора посматрати као једностран процес сопствених снага, са свим оним што чини њен садржај. Схватање операције као највишег облика борбених дејстава је нелогично, јер су борба (још увек), бој и битка нивои догађања оружане борбе – двосмерни процеси.

Све заблуде, предрасуде и ограничености у вези са сазнањем о рату и оружаној борби требало би уклањати плански и организовано напорима наменских институција и појединаца. Идеја градње научне мисли о доктрини није напуштена. Напротив, још увек се чине напори, али практично стихијно, неплански, без јасне стратегије научноистраживачког рада у области ратне вештине.

До јединствене стратегије може се доћи ако нам је јасно које вредности и циљеве желимо достићи и остварити. Тај циљ могао би да се оствари изучавањем доступних, релевантних ратних искустава из историје ратне вештине и критичким процењивањем и превредновањем теоријских поставки до које је дошла страна и наша војна мисао. Други, мање важан циљ, јесте успостављање методолошких основа и неопходног заокрета у теоријским поставкама о оружаној борби које ће бити истински научни ослонац даље изградње концептуалних и доктринарних решења.

Искази у војној доктрини треба да буду довољно прецизни и јасни, али и довољно оквирни да подстичу креативност појединаца, команди и јединица на свим нивоима командовања. Војна доктрина је „део примењене теорије ратне вештине, уобличена у нормативне ставове, који се конкретно разрађују у одговарајућим програмима, плановима, упутствима, директивама, инструкцијама, правилима и уџбеницима.”¹⁸ Од квалитета војне доктрине директно зависи дугорочно остваривање виталних државних и националних интереса.

Доктрина увек има непосреднији, практични значај, јер исказује опредељење државе, односно даје упутства и правила о понашању у домену одбране. Доктрина мора бити заснована на научним и научно верификованим ставовима. Ослањање искључиво на искуство, односно задовољавање стереотипним доктринарним ре-

¹⁸ Митар Ковач: Стратегијска и доктринарна документа националне безбедности (Теоријске основе), Свет књиге, Београд, 2003, стр. 147.

шењима стратегијских проблема, исто је што и ићи напред, а гледати назад, дакле пут у пораз (Бофр).

У нашој теорији војна доктрина била је саставни део ратне доктрине. За разлику од ратне доктрине, која се бавила ратом у тоталитету, војна доктрина се бави само једним, истина најважнијим аспектом рата – употребом војне силе и оружаном борбом. С обзиром на то да је оружана борба диференција специфика рата као појаве, може се закључити да је војна доктрина била најважнији сегмент ратне доктрине.¹⁹

Рад на изради и формулисању доктринарних појмова, речи и израза мора да буде комбинација науке и струке, теорије и праксе, уз ангажовање најумнијих људи који се баве војном науком и који имају иза себе богато искуство. Усвојени појмовни апарат не сме да буде догма, већ својом универзалношћу и флексибилношћу мора да омогући предвиђање развоја догађаја, лакше и безболније прихватање новина и њихову бржу примену у практична решења.

Литература

- [1] Вишњић, Д.: *Појам оружане борбе*, ВИНЦ, Београд, 1988.
- [2] Вишњић, Д.: Како мислити доктрину, *Војно дело*, бр. 1, 1995.
- [3] *Доктрина Војске Србије*, Медија центар МО РС, Београд, 2010.
- [4] *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар МО РС, Београд, 2012.
- [5] *Доктрина Копнене војске*, Медија центар МО РС, Београд, 2012.
- [6] Јелић, М.: Теоријске основе и одређење операције, *Војно дело*, бр. 2, 2004.
- [7] Ковач, М.: *Стратегијска и доктринарна документа националне безбедности – Теоријске основе*, Свет књиге, Београд, 2003.
- [8] Ковач, М.: Појам и класификација операција, *Војно дело*, бр. 2, 2004.
- [9] Марковић, М.: *Логика*, Завод за уџбенике, Београд, 1992.
- [10] Сакан, М.: *Војне науке*, ВИЗ – Војна штампарија, Београд, 2003.
- [11] *Тактика I (уџбеник)*, ССНО, Београд, 1981.

¹⁹ Види шире, Душан Вишњић: *Како мислити доктрину*, Војно дело, 1/1995. („Југословенска народна армија је имала тзв. концепцију општенародне одбране и друштвене самозаштите, којој је приписивана натприродна, чудотворна моћ, зарад које је (те моћи) она (та реч) бескрајно поштована и празноверно обожавана”, стр. 34).